

IZVJEŠTAJ S PREGLEDA U MJESTU MIKLEUŠ
Srednjovjekovna i novovjekovna utvrda s naseljem

svibanj 2021.

Županija: Virovitičko-podravska županija

Općina/grad: Mikleuš

Lokalitet: Mikleuš

Izvođač pregleda: Zavičajni muzej Slatina; A. Kovačića 1, 33 520 Slatina

Vrsta radova: pregled terena

Voditelj: Srđan Đuričić, mag. archeol.

Konzervatorski nadzor: Viktorija Ciganović dipl. arheolog;

Ministarstvo kulture,

Konzervatorski odjel u Požegi

Trajanje radova: 27. i 28. svibnja 2021.

UVOD	4
POLOŽAJ LOKALITETA	5
POVIJESNI IZVORI.....	6
METODOLOGIJA PREGLEDA	8
UTVRDA	8
NASELJE	10
AKTIVNOSTI NA LOKALITETU	11
PRILOG	12

UVOD

Djelovanje Zavičajnog muzeja Slatina usmjereno je na grad Slatinu i njezinu bližu okolicu koja obuhvaća nekadašnji prostor kotara Podravska Slatina, a u sastavu kojeg su danas općine Čađavica, Sopje, Grad Slatina, Voćin, Nova Bukovica i Mikleuš. U sklopu prikupljanja muzejske građe i informacija o navedenom prostoru, Zavičajni muzej Slatina prikupio je i podatke o naseljavanju prostora naselja Mikleuš kroz povijest posebice vezane uz noviju prošlost 19. i 20. stoljeća u vidu etnografskih predmeta kao i popratne dokumentacije na različitim medijima. Arheološki tragovi prisustva povijesnih kultura i zajednica su oskudni i fragmentarni. Jedini nalazi koji su arheološkog karaktera i koji se čuvaju u Zavičajnom muzeju Slatina su kamena sjekirica i cjelovita minijatura prapovijesna posudica za koje su okolnosti nalaza i točna lokacija pronalaska nepoznati. Uz navedene nalaze u Arheološkom muzeju u Zagrebu čuva se bakreno dlijet¹ datirano u eneolitik koje potječe iz okolice naselja Mikleuš. Kako na prostoru Mikleuša nikada nije proveden arheološki pregled navedene predmete nije moguće pobliže prostorno ubicirati. Povijesni izvori daju nešto više podataka u pogledu informacija o postojanju srednjovjekovne crkve sv. Nikole i utvrde, dok povijesna kartografija nam uspijeva dati i točnu lokaciju utvrde Mikleuš. Navedene informacije bile su poznate djelatnicima Zavičajnog muzeja Slatina, a informacije o aktivnostima ili izmjenama na lokalitetu, koje inače javljaju mještani, nisu dolazili do muzeja.

Dana 27. svibnja 2021. godine kustos Zavičajnog muzeja Slatina dobio je dojavu od privatne osobe iz okolice Mikleuša o aktivnostima na poziciji utvrde u obliku rušenja šume i neovlaštenog korištenja detektora metala na prostoru utvrde i oko nje. Po dojavi obavješten je nadležni Konzervatorski odjel u Požegi u razgovoru s kojim je utvrđeno da lokacije nije pod zaštitom te su dogovorene sljedeće aktivnosti:

- izlazak na terena
- dokumentiranje postojećeg stanja
- izrada prijedloga za zaštitu lokaliteta

¹Brunšmid, J. 1889: Nahodaji bakrenog doba iz Hrvatske i Slavonije i susjednih zemalja *VHAD, nova serija, svezak VI*, Zagreb 1902

POLOŽAJ LOKALITETA

Lokalitet se nalazi oko 1 km južno od središta naselja Mikleuš, tj. oko 600 m zapadno od državne ceste D2 (dionica Slatina – Našice). Do lokaliteta se dolazi poljskim putem koji je u vrlo dobrom stanju.

U reljefnom pogledu lokalitet se nalazi na spoju jugoistočnih obronaka slatinsko-voćinskog pobrđa s dolinom rijeka Voćinke i Vojlovice. U mikroljefnom pogledu lokalitet je smješten na izduženoj uzvisini (135 n/m) usmjerenoj istok- zapad s blagom padinom prema jugu a strmoj na sjeveru. Uz sjevernu padinu smješten je i potok koji je formirao usku dolinu između dvije padine. Zona sjeverne padine kao i potoka širine je od 50 do 80 metara i zbog konfiguracije nije obradiva a nalazi se pod gustom šumskom vegetacijom. Južna padina zbog svoje konfiguracije pogodnija je za aktivnosti te se danas na njoj nalaze poljoprivredne površine pod usjevima.

Slika 1: Južna padina na istočnom dijelu

Slika 2: Južna padina na zapadnom dijelu

Pregledom lokalitet utvrđene je postojanje dva elementa koja se razlikuju po svojoj namjeni i te smo ih podijelili na: **fortifikaciju** (utvrda s pripadajućim opkopom) i **naselje** u neposrednoj blizini. Utvrda s pripadajućim opkopom nalazi se na k.č. 569/17, 569/15, 569/14, 569/13, 569/12, 568/10, 568/11, 568/12, 568/13, 568/14 sve u K.O. Mikleuš, srednjovjekovno i novovjekovno naselje rasprostire se na k.č.: 569/28, 569/20, 569/19, 569/18, 569/17, 569/16, 569/15, 569/14, 569/13, 569/12, 569/11, 569/10, 569/9, 569/8, 569/7, 569/6, 569/5, 569/30 sve u K.O. Mikleuš s mogućnošću da se lokalitet rasprostire prema istoku k.č. 569/4, 569/3 te na k.č. 569/21, 569/22 i dalje prema zapadu.

POVIJESNI IZVORI

Naselje Mikleuš prvi put se spominje 1334. godine u Statutima zagrebačkog kaptola. Naselje je eklezijastički bilo pod jurisdikcijom Zagrebačke biskupije a nalazio se u sastavu Vašćanskog arhiđakonata. U navedenim Statutima spominje se postojanje crkve *Sancti Nicoli filiorum Guercha*² koju povijena literatura ubicirala na prostoru današnjeg naselja Mikleuš.

Povijesni izvori o utvrđi s vrlo šturi i većinom se utvrda sekundarno spominje u kontekstu ostalih utvrda u obliku: trgovišta Mikleuš i kaštel/utvrdu. Također povijesni izvori ne navode vrijeme njezine izgradnje. Prvi za sada poznati vlasnici su Gorjanskih koji su bili vlasnici Drenovca i Voćina³ točnije s ogrankom loze Bánffy čiji je začetnik Deziderije Gorjanski. Utvrda u Mikleušu prvi put se spominje 1491. godine kada Vladislav II Jagelović oduzima utvrdu Lovri Bánffy i Ivanu Kishorvátu (mužu Lovrine sestre) te dodjeljuje velikaškoj braći Geréb.⁴ Posjed ostaje u vlasništvu braće Geréb sve do 1503. godine kada izumire rod Geréb, a raniji vlasnici Lovro Bánffy i Ivan Kishorvát potpisuju u Varaždinu sporazum s banom i hercegom Ivanišem Korvinom sporazum kojim će vratiti izgubljene posjede Drenovac i Mikleuš. Godine 1506. kralj Vladislav II potvrđuje darovnicu iz 1498. godine kojom vraća u posjed Drenovac i Mikleuš ranijim vlasnicima Lovri Bánffy i Ivanu Kishorvátu.⁵ Mikleuš ostaje u posjedu obitelji Bánffy sve do 1537. godine kada se u Izvješću predstavnika Slavonskog sabora kralju Ferdinandu Habsburg spominju utvrde u Slavoniji koje još nisu osvojene od Osmanskog Carstva. Među njima se spominje utvrda Drenovac i Mikleuš kao utvrde “pokojnog Ladislava Bánffyja” (*quondam Ladislai Banffy*).⁶

Prodor Osmanske vojske kulminirao je osnivanjem Požeškog sandžaka 1538. godine nakon kojeg je uslijedilo osvajanje utvrda Našice 1541, Orahovica 1542 te Voćina, Slatine i Valpova 1543. godine. Pad utvrde Mikleuš nije povijesno pokrijepljen dokumentima ali prema navedenom možemo ga smjestiti u 1542. godinu⁷. Administrativnom podjelom Požeškog sandžaka Mikleuš postaje nahija koja ulazi u sastav Orahovačkog kadiluka. Više statističkih

² Codex diplomaticus regni Dalmatie Croatiae et Slavoniae VII

³ G. Szabo, 1920; *Sredovječni gradovi u Hrvatskoj i Slavoniji* 130-131.

⁴ S. Andrić Podgorje Papuka i Krndije u srednjem vijeku: prilozi za lokalnu povijest (prvi dio)”, *Scrinia Slavonica* 8 2008, 77-78

⁵ isto

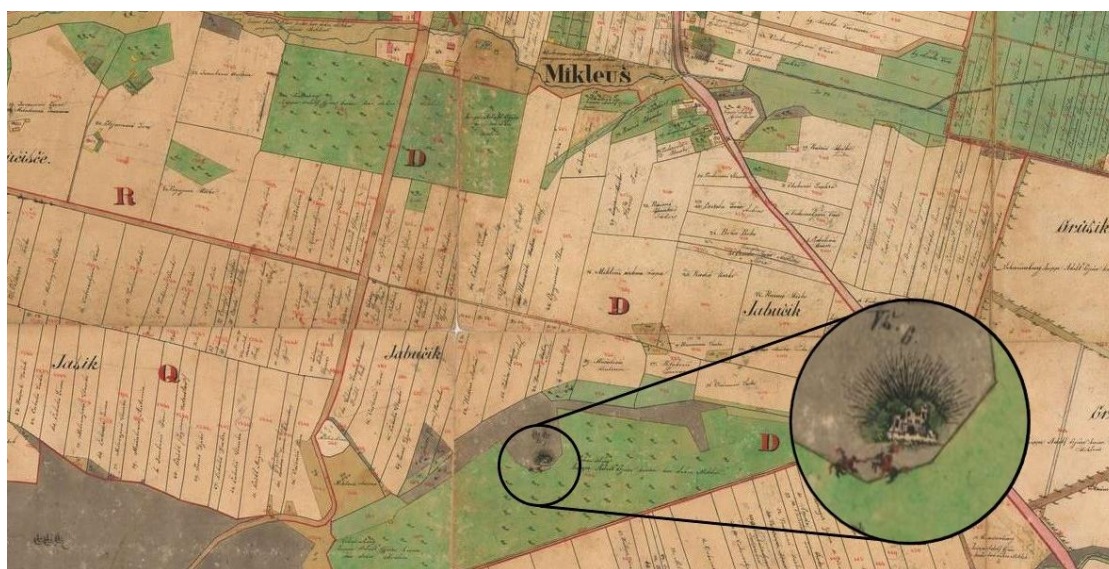
⁶ isto

⁷ A. Handžić, Prilog istoriji starih gradova u Bosanskoj i Slavonskoj krajini pred kraj XVI vijeka, *Godišnjak Istoriskog društva Bosne i Hercegovine* 13 (1962) 327.

podataka o utvrdi kao i pripadajućem naselje nalazimo u popisu požeškog sandžaka iz 1569. i 1579. godine u kojima doznajemo da je utvrda brojala 110 vojnika od toga 50 konjanika, 30 azapa (pješadije) i 30 martologa (poseban red vojske – miješana konjica i pješadija). Ovom broju moramo pribrojiti i timarlije kojih je bilo 41 i jednu četv (buljuk) od 6 topnika.⁸ Samo naselje brojilo je 152 muslimanske i 17 kršćanskih kuća, a u naselju se spominje džamija s imamom i muzejinom.

U sklopu Velikog turskog rata vojska habsburške monarhije pod zapovjedništvom generala Trautmannsdorfa osvaja 1684. godine utvrde Breznicu i Viroviticu. Osmansku posadu navedenih utvrda prati pukovnik Janko Makar do Čađavice a u povratku se vraća preko Mikleuša te pali ostatke utvrde nakon povlačenja Osmanske posade.⁹ Nakon ovih vojnih akcija, uloga utvrde je prestala te je nedugo nakon toga postala ruševina.¹⁰

Godine 1862. izrađena je katastarska karta naselja Mikleš u sklopu izrade katastarskih karata Habsburške monarhije. Na karti je stilizirano ucrtana pozicija utvrde u ruševinama dva konjanika ispred nje. Od 1869. do 1887. godine obavljeno je treće vojno kariranje Habsburške monarhije a rezultat kojih su vojne karte u omjeru 1:25000. Na navedenim kartama ucrtana je i pozicija utvrde s natpisom: *Ruine Zrini*.

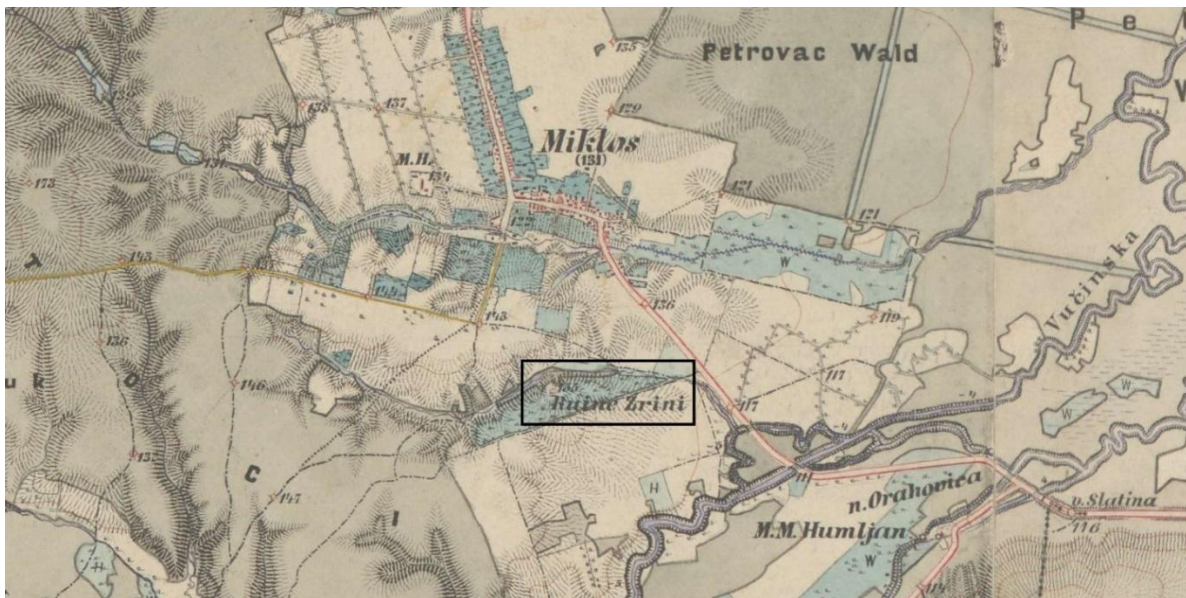

Slika 3: Katastarska karta iz 1862. godine s prikazom ruševina utvrde u Miklešu

⁸ A. Handžić, 1962 327.

⁹ I. Mažuran; Slatina od prvog spomena 1297. do kraja osmanske vladavine 1684. godine, *Slatina 1297-1997*, Slatina 1999, 104

¹⁰ S obzirom da zidane strukture nisu vidljive može se pretpostaviti da su ruševine korištene kao izvor materijala za izgradnju objekata u današnjem naselju Mikleš.

Slika 4: Pozicija utvrda s opisom Ruine Zrini na karti iz Treće vojne izmjere

METODOLOGIJA PREGLEDA

Pregledom su obuhvaćene ranije navedene čestice te je prikupljena manja količina pokretnog arheološkom materijala radi potreba datiranja. Ujedno uočena je velika količina pokretnog materijala na cijeloj pregledanoj površini a među kojim dominiraju ulomci opeke, manja količina keramike, dok je na sjevernom dijelu k.č. 569/12 i 569/11 uočena veća količina kamena od kojih su pojedini ulomci s tragovima obrade.

Radi potrebe dokumentiranja prostor utvrde je izmjerena kao i pripadajući opkop te je izrađena je skica utvrde u omjeru 1: 50 a koja se nalazi u prilogu ovog izvještaja.

UTVRDA

Utvrda je smještena na sjevernom dijelu uzvišenja i sa svih strana je okružena velikim umjetnim opkopom i močvarni teren postojećeg potoka na sjeveru. U tlocrtu utvrda je nepravilnog četverokutnog tlocrta dimenzija 35 x 30 x 34 x 30 m unutar kojeg je zaravnati teren s izuzetkom na južnom dijelu koji je uništen zbog erozije ali i prelaska strojeva koji su najvjerojatnije značajno oštetili arheološke slojeve i moguće strukture. Ostatci mogućih struktura posebice su dobro vidljivi na jugoistočnom uglu gdje je uočena velika količina opeke i kamena s sitnim fragmentima žbuke. Slične nakupine opeke i kamena uočene su na svim stranicama

četverokuta ali u znatno manjoj količini. Na središnjem dijelu platoa zamijećena je pojava opeka bez jasnih pravila u disperziji.

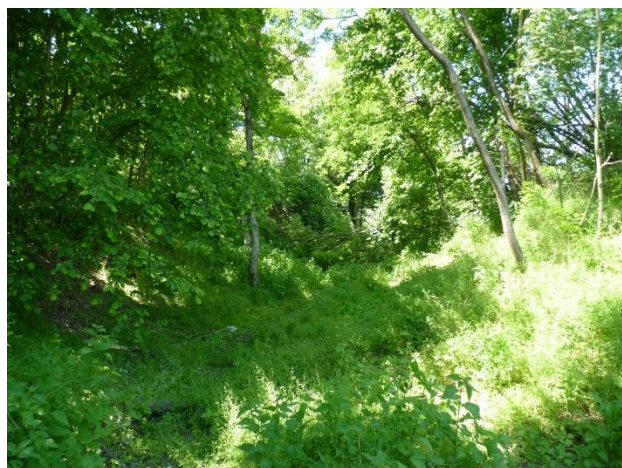
Opkop oko utvrde sačuvan je u cijelosti na sjevernom i zapadnom dijelu. Na južnom dijelu opkop djelomično zatrpan kao posljedica eksploatacije drvene mase, dok se linija opkopa na istočnom dijelu gubi prema potoku. Prosječna širina opkopa iznosi 25 m dok mu dubina varira od 3 m (južni dio) do 8 m (sjeverni dio). Uz opkop vezan je paralelno uzvišenje koje prati konture opkopa a nastalo je deponiranjem zemlje nastale tijekom kopanja te na taj način stvorilo još jedan fortifikacijski element. Ovo uzvišenje najizraženije je na sjevernoj strani i izdiže se od okolnog terena, dok se na zapadu i istoku ono značajno širi i pri vrhu njegova širina iznosi monumentalnih 10 m.

Slika 5: Pogled na utvrdu s juga i dio zatrpanog opkopa

Slika 6: Pogled na utvrdu i opkop sa sjevera

Slika 7: Fotografija zapadnog opkopa

Slika 8: Nakupina opeka, žbuke i lomljenog kamena na jugoistočnom uglu

NASELJE

Neposredno uz utvrdu pronađena je veća količina pokretnog arheološkog materijala. Najveća količina uočena na vrhu uzvisine koje se pruža istok zapad i to na k.č.: 569/28, 569/20, 569/19, 569/18, 569/17, 569/16, 569/15, 569/14, 569/13, 569/12, 569/11, 569/10, 569/9, 569/8, 569/7, 569/6, 569/5, 569/30 sve u K.O. Mikleuš s tendencijom opadanja broja nalaza prema istoku, zapadu i jugu. Među uočenim nalazima dominiraju ulomci opeke u različitim stupnjevima degradacije. Uočena je i velika količina ulomaka keramike a radi potrebe datiranja prikupljena je manja količina. Uz keramiku i opeku na sjevernom dijelu k.č. 569/12 i 569/11 evidentirana je veća zona dužine oko 20 m na kojoj je uočena velika količina lomljenog kamena među kojima je zamijećena i manja količina kamena s tragovima obrade.

Posterenskim pregledom materijala utvrđeno je da su prikupljeni ulomci keramike grube fature rađene na lončarskom kolu s primjesama u sastavu, tamnijih tonova i da većina ulomaka pripada stjenkama većih posuda/lonaca. Keramika je datirana u razdoblje srednjeg i novog vijeka. Prikupljeni komad kamena je nepravilnog četverokutnog oblika s tragom klesanja na jednoj strani. Ulomci keramike i njezina rasprostranjenost sugeriraju da se radi o većem naselju koje je bilo vezano uz utvrdu a spominje se u povijesnim izvorima. Ulomci obrađenog kamena sugerira na postojanje čvrste građevine nepoznatog karaktera koja se nalazila van utvrde, a unutar spomenutog naselja.

Slika 9: Plato s tragovima naselja

Slika 10: Plato s tragovima naselja

Slika 11: Ulomci keramike

Slika 12: Ulomak obrađenog kamena

AKTIVNOSTI NA LOKALITETU

Tijekom obilaska lokaliteta (utvrde i naselja) uočene su radnje na pojedinim katastarskim česticama u obliku rušenja drvene mase na k.č. 569/14 koja se nalazi u vlasništvu tvrtke Papuk d.d. a uslijed kojeg su oštećeni slojevi na prostoru utvrde te je djelomično zatrpan opkop. Osim rušenja drvene mase na prostoru svih katastarskih čestica uočene su jame koje su posljedica neovlaštenog iskopavanja metalnih predmeta pri kojem je korišten **detektor metala**. Najveća pojavnost ovih jama zamijećena je na prostoru platoa utvrde ali i na prostoru naselja. Pregledom **utvrde** detektirano je oko **50-tak** ovakvih pojava dok je njihova pojavnost na prostoru naselja daleko veća što izaziva veliku zabrinutost.

Slika 11: Neovlašteni iskopu nastali korištenjem detektora metala

PRILOG

Položaj naselja i utvrde (preuzeto: Arkod Preglednik. 1.6.2020.)

Izvadak s katastarskim česticama (preuzeto: Arkod Preglednik. 1.6.2020.)

